

$$U_{аб} = 2 \cdot U_0 \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot \mu.$$

Відповідно вплив напруги зміщення операційних підсилювачів коригується і вихідна напруга калібратора є пропорційна до коефіцієнта перетворення коду-керованого подільника μ . Експериментальні дослідження показали, що нескориговане значення адитивної складової похибки не перевищує значення ± 1 мкВ.

Перелік використаних джерел:

1. Бойко О., Столярчук П., Яцук В., Матвій В. Покращення метрологічних характеристик серійних переносних калібраторів опору, напруги, струму // *Вимірювальна техніка та метрологія*, № 56. - 2000. – С. 78-81.

2. Яцук Ю., Янович Р. Коригування адитивної складової похибки коду-керованих калібраторів напруги // *Тези II-ї міжнар. наук.-практ. конф. «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи»*, 28-30 травня 2015 – Львів: НУ «Львівська політехніка». – С. 228-229.

3. П.С. Євтух, Т.М. Пелешок Властивості алгоритму корекції систематичних похибок з використанням розрахункових поправок // *Методи та прилади контролю якості*. - 2006. - № 16. - С. 93-94.

ПОРТАТИВНИЙ КАЛОРИМЕТР ПРИРОДНОГО ГАЗУ ПРЯМОЇ ДІЇ

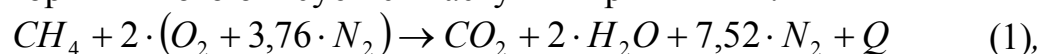
Петришин І.С., Бас О.А., Присяжнюк Л.О.

ДП «Івано-Франківськстандартметрологія», Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Вовчинецька, 127

Розроблення портативного газового калориметра, в якому відбувається безпосереднє спалювання порції природного газу і за допомогою якого можна визначити теплоту згоряння природного газу прямим методом, в тому числі і у споживачів комунально-побутового сектору із застосуванням газової плити споживача є актуальною на даний час науковою задачею з прикладним застосуванням в галузі обліку природного газу.

Авторами запропоновано проводити розроблення портативного калориметра згоряння, в якому буде враховуватись вплив негорючих компонентів та наявність вологи у газі, шляхом синтезу калориметра прямого згоряння з додатковою функцією контролю параметра стехіометричного горіння шляхом вимірювання вмісту залишкового кисню в димових газах та їх температури, тобто в розробленому калориметрі необхідно поєднати прямий та непрямий метод спалювання природного газу.

Після проведення детального дослідження принципу стехіометричного спалювання, процес горіння якого описується наступним рівнянням:

встановлена залежність між значення теплоти згоряння природного газу та теоретичним значенням стехіометричного співвідношення, яке потрібне при згорянні чистих газів, яка представлена на рис. 1. Отримана залежність має лінійний характер і підтверджує, що значення теплоти згоряння природного газу є лінійною

функцією кількості повітря до об'єму газу, яке необхідне для досягнення стабільного стехіометричного горіння.

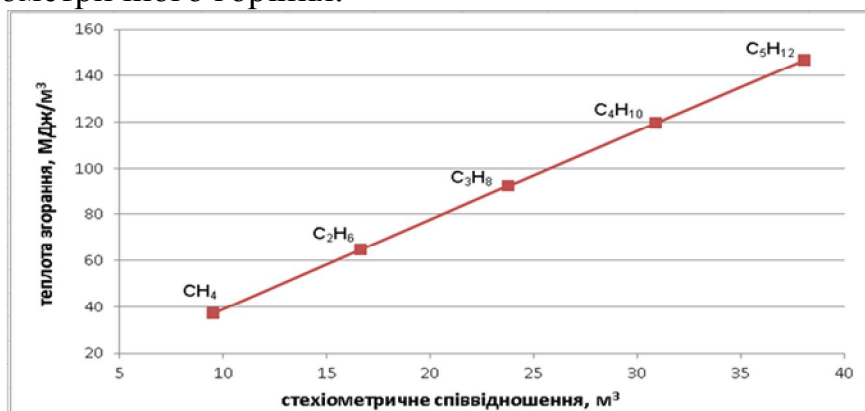
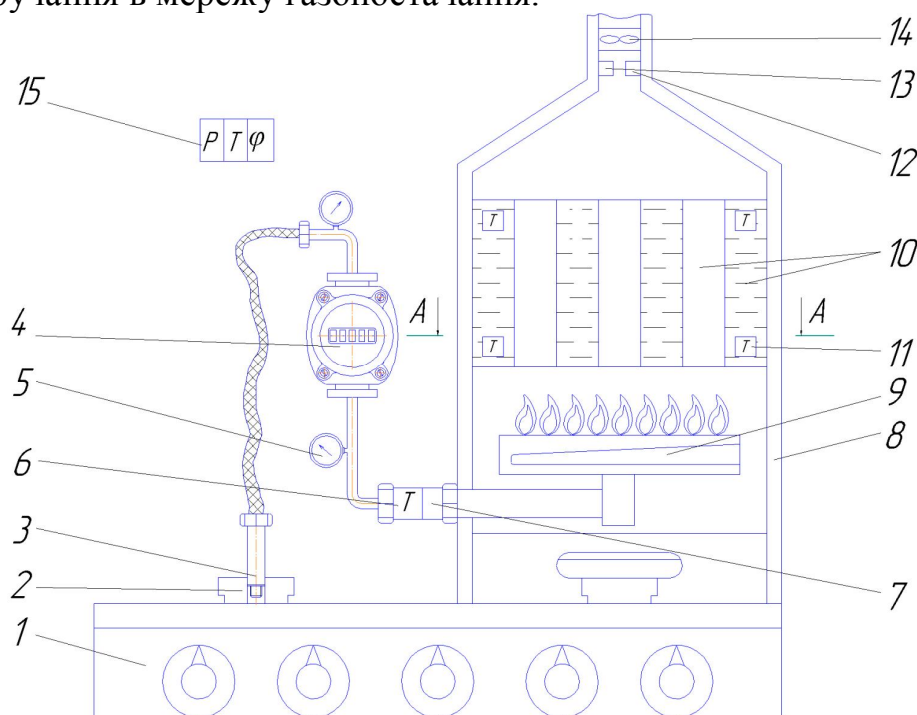

Рисунок 1 – Залежність теплоти згорання чистого газу C_nH_{2n+2} від стехіометричного співвідношення

На основі проведених попередніх досліджень [1], авторами розроблений портативний калориметр для визначення теплоти згорання природного газу, в тому числі і в умовах побутового сектору, схема якого представлена на рис. 2. Калориметр розроблявся як портативний переносний прилад з можливістю проведення вимірювань безпосередньо в споживача, в умовах, які відповідають реальному споживанню природного газу та із застосуванням газоспоживаючих приладів без втручання в мережу газопостачання.

1 – газова плита, 2 – конфорка, 3 – штуцер, 4 – лічильник газу, 5, 6 – давачі тиску та температури газу, 7 – інфрачервоні давачі вмісту метану та CO_2 в газі, 8 – калориметрична колонка згорання, 9 – газовий пальник, 10 – теплообмінник, 11 – давачі температури рідини, 12 – давач вмісту залишкового кисню, 13 – давач температури димових газів, 14 – регулятор кількості димових газів; 15 – давачі тиску, температури та вологості.

Рисунок 2 – Схема розробленого калориметра для визначення теплоти згорання природного газу в побутовому секторі

Основними складовими елементами розробленого портативного переносного калориметра є: калориметрична колонка згоряння із газовим пальником, термоізолюваний теплообмінник із відомим об'ємом теплоносія з попередньо визначеними фізико-хімічними характеристиками та пристрій для визначення об'єму спожитого природного газу.

Проведений метрологічний аналіз розробленого калориметра та оцінена відносна похибка, яка не перевищує 0,5 %, що відповідає вимогам 2 класу точності, які встановлені в ДСТУ ISO15971:2014.

Перелік використаних джерел:

1. Петришин І.С., Присяжнюк Т.І., Бас О.А. Метод та спосіб визначення теплоти згоряння природного газу у споживачів комунально-побутового сектору // *Метрологія та прилади*. – 2017. - № 1 (63). – С. 47 - 53.

АНАЛІЗ ТА РОЗРАХУНОК ТЕМПЕРАТУРНИХ УМОВ РОБОТИ ПОБУТОВИХ ЛІЧИЛЬНИКІВ ГАЗУ

Федоришин Р. М., Матіко Ф. Д., Пістун Є. П., Зубко Т. О.

Національний університет «Львівська політехніка», вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, Україна

Побутовий лічильник природного газу є комерційною системою обліку, за показами якої здійснюється фінансовий розрахунок споживача за спожитий газ. Оскільки кількість побутових систем обліку газу значно перевищує кількість промислових систем обліку в Україні, то дослідження точності вимірювання об'єму газу за допомогою побутових лічильників є актуальним питанням. Основною проблемою під час роботи побутових лічильників є те, що вони вимірюють об'єм газу за робочих умов і не зводять виміряне значення об'єму до стандартних умов (20 °С, 101325 Па). Температура газу, що протікає через побутовий лічильник може змінюватися в широких межах (від -5 °С до +30 °С), проте у більшості випадків вона є нижчою за 20 °С і, як наслідок, має місце заниження виміряного значення об'єму газу. Ця проблема є частково усунена у лічильниках із термокомпенсаторами, проте вартість таких лічильників є більшою у порівнянні з лічильниками без термокомпенсаторів і вони встановлюються рідко. Для приведення об'єму газу, виміряного за допомогою побутового лічильника, до стандартних умов застосовують коефіцієнти коригування показів лічильника згідно [1].

Вплив температурних умов роботи побутового лічильника на виміряне значення об'єму газу проявляється у таких випадках:

- коли температура потоку газу та температура навколишнього повітря відрізняється від 20 °С;

- коли лічильник газу встановлено на ділянці, де відбувається перехідний процес стабілізації температури газу (наближення до температури навколишнього повітря).

Зміна температури газу вздовж трубопроводу може бути розрахована за допомогою формули [2, 3]: